

УЧАСТЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

PARTICIPATION IN THE CIVIL PROCESS OF THE NATIONAL AGENCY ON CORRUPTION PREVENTION

Сидоренко Н.О., викладач кафедри цивільного права

Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню інституту захисту прав викривачів в окремих країнах Європейського Союзу (Данія, Польща) та здійсненню порівняльного аналізу правової регламентації цього інституту у національному законодавстві України та законодавстві зарубіжних держав. Автор визначає норми міжнародних актів, які слугують передумовою впровадження у національне законодавство зарубіжних держав положень щодо захисту осіб, які повідомляють про випадки корупційних правопорушень. У статті автор здійснює аналіз норм Директиви ЄС 2019/1937 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу», Закону Данії від 24 червня 2021 року «Про захист викривачів», Закону Польської Республіки від 14 червня 2024 року «Про захист викривачів, а також Закону України від 14 жовтня 2014 року №1700-VII «Про запобігання корупції». У дослідженні автор встановлює окремі відмінності у визначенні особи викривача за законодавством країн ЄС та законодавством нашої держави, а також сферою дії правових норм законів про захист прав викривачів у європейських країнах, яка є значно ширшою у порівнянні із сферою застосування Закону України від 14 жовтня 2014 року №1700-VII «Про запобігання корупції». Автор наголошує на необхідності активізації дій, спрямованих на імплементацію Директиви ЄС 2019/1937 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу», враховуючи зобов'язання України перед Європейським Союзом щодо гармонізації національного законодавства, та приведення його у відповідність із законодавством Європейського Союзу, як свідчення прозорості інвестиційного простору України. У статті автор досліджує процесуальний статус Національного агентства з питань запобігання корупції, форми його участі у цивільному процесі в інтересах викривача, аналізує недоліки визначення законодавцем процесуального статусу Національного агентства з питань запобігання корупції у судовому процесі як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору.

Ключові слова: викривач, захист прав викривачів, запобігання корупції, імплементація та гармонізація норм законодавства, Національне агентство з питань запобігання корупції, цивільне судочинство, органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

The article is devoted to the study of the institute for the protection of the rights of whistleblowers in some countries of the European Union (Denmark, Poland) and the implementation of a comparative analysis of the legal regulation of this institute in the national legislation of Ukraine and the legislation of foreign countries. The author defines the norms of international acts, which serve as a prerequisite for the introduction into the national legislation of foreign countries of provisions regarding bodies that contribute to the detection and prevention of corruption, as well as the protection of persons who report cases of corruption offenses. In the article, the author analyzes the norms of the EU Directive 2019/1937 «On the protection of persons reporting violations of Union legislation», the Danish Act of 2021 «On the Protection of Whistleblowers», the Act of the Republic of Poland dated June 14, 2024 «On the Protection of Whistleblowers», as well as the Law of Ukraine dated October 14, 2014 No. 1700-VII «On Prevention of Corruption». In the study, the author establishes certain differences in the definition of the whistleblower according to the legislation of the EU countries and the legislation of our country, as well as the scope of the legal norms of the laws on the protection of the rights of whistleblowers in European countries, which is much wider compared to the scope of the Law of Ukraine from October 14, 2014 No. 1700-VII «On prevention of corruption». The author emphasizes the need to intensify actions aimed at the implementation of EU Directive 2019/1937 «On the protection of persons who report violations of Union legislation», taking into account Ukraine's obligations to the European Union regarding the harmonization of national legislation, and bringing it into line with the legislation of the European Union, as evidence of the transparency of the investment space of Ukraine. The author examines the procedural status of The National Agency on the Corruption Prevention, the forms of its participation in the civil process in the interests of the whistleblower, analyzes the shortcomings of the legislator's definition of the procedural status of The National Agency on the Corruption Prevention in the legal process as a third party, making no separate claims with respect to the matter in dispute.

Key words: whistleblower, protection of the rights of whistleblowers, prevention of corruption, implementation and harmonization of legislation, The National Agency on the Corruption Prevention, civil proceedings, the bodies and persons who are granted the right to apply to court in the interests of other persons.

Постановка проблеми. Здійснення заходів, спрямованих на боротьбу із корупцією, є одним із пріоритетних напрямків державної політики як в Україні, так і в зарубіжних країнах. На сьогоднішній час у країнах Європейського Союзу (далі – ЄС) розроблено нормативно-правові акти, положення яких регламентують права та гарантії захисту від несправедливого поведіння осіб, які повідомляють про правопорушення у сфері виявлення та боротьби із корупцією, органи, компетентні приймати такі повідомлення, а також органи, уповноважені здійснювати захист прав викривачів у судовому порядку. Постановка проблеми вимагає детального аналізу норм законодавства зарубіжних держав та національного законодавства у сфері правового регулювання заходів захисту прав та гарантій викривачів, правового статусу Національного агентства з питань запобігання корупції як органу, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах викривача у цивільному процесі України.

Стан дослідження. Питаннями, пов'язаними із дослідженням захисту прав викривачів та процесуальним статусом Національного агентства з питань запобігання корупції, зокрема, у цивільному процесі, займалися С.С. Бичкова, К.Р. Резворович, Д.М. Сібільов, І.А. Толкачова, О.Ю. Шостко.

Метою статті є дослідження та узагальнення положень нормативно-правових актів України та окремих держав в аспекті аналізу положень, які регламентують права та гарантії захисту викривачів, визначення правового статусу Національного агентства з питань запобігання корупції у цивільному процесі України.

Виклад основних положень. Відповідно до ст. 6 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікованої Законом України від 18 жовтня 2006 року № 251-V, кожна Держава-учасниця забезпечує, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, наявність органу або, у належних випадках, органів, які

здійснюють запобігання корупції [1]. Згідно із ст. 33 вказаної Конвенції кожна Держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами, передбаченими цією Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження [1].

У 2019 році Європейський парламент та рада ЄС прийняли Директиву ЄС 2019/1937 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу», у якій було закріплено поняття «викривач», визначено заходи, спрямовані на захист прав осіб, які повідомляють про корупційні правопорушення, від переслідувань, репресій та інших негативних наслідків. Директива ЄС 2019/1937 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу» поширюється на різні сфери суспільних відносин, як-то: державні закупівлі, фінансові послуги, продукти та ринки, безпека продуктів та їх відповідність стандартам, охорона навколишнього природного середовища, радіаційний захист та ядерна безпека, громадське здоров'я, захист прав споживачів, безпека харчових продуктів та кормів, здоров'я та добробут тварин, захист приватності та персональних даних, а також безпека мереж та інформаційних систем та інше [2].

Данія однією із перших серед країн ЄС імплементувала вказану Директиву у національне законодавство, прийнявши у 2021 році Закон «Про захист викривачів» (Lov om beskyttelse af whistleblower). Відповідно до §3 цього Закону викривач (whistleblower) – це фізична особа, яка повідомляє чи публікує інформацію, доступ до якої вона отримала у зв'язку із виконанням роботи чи іншої діяльності, та належить до однієї із вказаних груп: робітники, самозайняті особи, акціонери та члени правління, наглядової ради або іншого органу управління юридичної особи, волонтери, стажери, підрядники, субпідрядники, постачальники, особи, що оприлюднюють інформацію, яку вони отримали під час трудових відносин, проте наразі не працюють, особи, які отримали інформацію про порушення під час оформлення процесу найму чи на переддоговірному етапі [3].

Викривачі мають право повідомляти про порушення законодавства ЄС та національного законодавства, але не лише щодо виявлення корупційних правопорушень, а також і у разі виявлення випадків хабарництва, домагань, тобто Закон охоплює більш широку сферу, ніж Директива ЄС 2019/1937 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу». Під дію Закону не підпадають повідомлення про особисті конфлікти на робочому місці, порушення трудового законодавства, внутрішніх інструкцій компанії тощо. Відповідно до положень цього Закону у державних установах та приватних компаніях із чисельністю працівників більше 50 осіб повинні бути створені спеціальні канали для повідомлень про виявлення корупції та інших правопорушень – так звані гарячі лінії. Закон передбачає, що за бажанням компанії такі канали повідомлень можуть бути відкриті не лише для співробітників, але і для інших осіб – ділових партнерів, постачальників тощо. Щодо захисту прав викривачів можна зауважити, що Закон передбачає їх захист від «помсти», під якою розуміють несправедливе поводження, якого може зазнавати викривач внаслідок повідомлення. При цьому тягар доказування відсутності вини щодо несправедливого поводження лежить на роботодавцеві [4].

Республіка Польща імплементувала Директиву ЄС 2019/1937 відносно нещодавно. Так, 14 червня 2024 року Сейм прийняв закон «Про захист викривачів» (Ustawa o ochronie sygnalistów). У ст. 4 цього Закону міститься дефініція поняття «викривач» (sygnalista), під яким розуміють фізичну особу, яка повідомляє чи оприлюднює інформацію про порушення законодавства, одержану під час

виконання роботи, включаючи: службовця, тимчасового працівника, особу, яка надає послуги чи виконує роботу не на підставі трудового договору, а на підставі цивільно-правового договору, підприємця, акціонера або партнера, комерційного проксі, члена органу управління юридичної особи або організаційного підрозділу без статусу юридичної особи, особу, яка виконує роботу під наглядом і керівництвом підрядника, субпідрядника або постачальника, інтерна, волонтера, учня, посадову особу поліції, Агентства внутрішньої безпеки, Агентства розвідки, Служби військової контррозвідки, Служби військової розвідки, Центрального антикорупційного бюро, Прикордонної охорони, Маршальської гвардії, державної пожежної служби, митної та податкової служби, пенітенціарної служби та їхніх сімей, військовослужбовця [5].

У ч. 2 ст. 4 цього Закону зазначається про поширення поняття «викривач» у тому числі на фізичних осіб, зазначених у ч. 1 статті, якщо інформацію про порушення законодавства такими особами було отримано до встановлення трудових відносин чи виникнення інших правовідносин, що є підставою для надання робіт чи послуг, або несення служби [5]. Важливо зауважити, що дія закону поширюється не лише на корупційні правопорушення, але стосується й інших порушень законодавства, зокрема, державних закупівель, фінансових продуктів, послуг та ринків, протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму; безпечності продукції; транспортної безпеки; охорони навколишнього природного середовища; радіологічного захисту та ядерної безпеки; охорони здоров'я, захисту прав споживачів; безпеки ІТ-мереж і систем; фінансових інтересів Державної скарбниці Республіки Польща [5] тощо.

Закон забороняє застосовувати проти викривача будь-які заходи помсти, до прикладу: відмову у встановленні трудових відносин, неукладення строкового або безстрокового трудового договору після припинення трудових відносин, зменшення розміру винагороди за працю; переведення на нижчу посаду; відсторонення від виконання службових повноважень, негативну оцінку результату праці, залякування чи відсторонення, застосування дисциплінарних санкцій та ін. (ст. 12 Закону). Викривач, до якого було застосовано репресії, має право на одержання компенсації у розмірі середньомісячної заробітної плати в народному господарстві в попередньому році. Положення Закону Польської Республіки «Про захист викривачів» поширюються як на осіб, що працюють на державній службі, так і в приватних компаніях, чисельність працівників (у тому числі осіб, які виконують роботу на підставі цивільно-правового договору) у яких не менше 50 осіб. Розпорядниками інформації, що надходить зовнішніми каналами повідомлень, є омбудсман та уповноважений державний орган, який на вимогу викривача видає не пізніше як протягом одного місяця з дня отримання запиту довідку про те, що викривач підлягає захисту, визначеному цим Законом [5]. Викривачі за цим Законом мають право на безкоштовну правову допомогу, юридичні консультації.

Важливо зауважити, що Закон не містить положень щодо повноважень уповноважених органів здійснювати захист прав та інтересів викривачів у судовому порядку, обмежуючись лише встановленням права Уповноваженого з прав людини Польської Республіки надавати юридичні консультації таким особам.

Для України імплементация Директиви Європейського Парламенту і Ради ЄС 2019/1937 від 23 жовтня 2019 р. про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу є одним із пріоритетних завдань у межах удосконалення законодавства про боротьбу з корупцією [6], враховуючи те, що поняття «викривач» є більш широким у розумінні цього нормативно-правового акту та охоплює не лише корупційні правопорушення, але й інші порушення законодавства. Окрім того, імплементация цієї

Директиви також є необхідною для забезпечення виконання зобов'язань України перед Європейським Союзом у рамках європейської інтеграції. Це може сприяти підвищенню рівня довіри до України як партнера від європейських країн [7].

Початком часткової імплементації Україною Директиви ЄС 2019/1937 у національне законодавство став 2019 р., коли наша держава закріпила у Законі України від 14 жовтня 2014 року №1700-VII «Про запобігання корупції» поняття «викривач», встановила правові гарантії захисту прав викривачів, визначила повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції, зокрема у сфері захисту прав викривачів.

За національним законодавством викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання [8]. Дефініція поняття «викривач» у національному законодавстві є більш узагальненою, ніж за законодавством Данії, Польської Республіки.

У ст. 53³ цього Закону деталізовано права та гарантії викривача, до яких законодавець відносить право: бути повідомленим про свої права та обов'язки, визначені Законом; подавати докази на підтвердження своєї заяви; одержувати від уповноваженого органу підтвердження про прийняття та реєстрацію заяви викривача; давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати; на безоплатну правничу допомогу у зв'язку із захистом прав викривача; на конфіденційність; на відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача, витрат на судовий збір; на винагороду у визначених законом випадках; на звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках (так званий імунітет викривача) [8]. Зазначені права та гарантії захисту поширюються не лише на викривачів, але і на їх близьких осіб.

На відміну від Закону Данії «Про захист викривачів» (Lov om beskyttelse af whistleblower), Закону Польської Республіки «Про захист викривачів» (Ustawa o ochronie sygnalistów), у Законі України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції» (далі – Закон) визначено орган, уповноважений здійснювати захист прав викривачів у судовому порядку, – Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК).

Відповідно до ч. 3 ст. 53 Закону у разі звернення викривача НАЗК здійснює представництво в суді інтересів викривача у випадку, якщо викривач неспроможний самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження, а представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси викривача, не здійснюють або неналежним чином здійснюють його захист [8]. Отже, підставами звернення НАЗК до суду в інтересах викривача є: 1) звернення викривача; 2) неспроможність викривача самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права; 3) нездійснення або здійснення неналежним чином захисту прав, свобод та інтересів викривача представниками або органами, яким законом надано таке право.

Варто зауважити, що вжиття у Законі поняття «представництво» у суді інтересів викривача щодо НАЗК є некоректним, оскільки у розумінні цивільного процесуального законодавства представником у суді може бути законний представник, адвокат (ч. 1 ст. 60 ЦПК України), а у малозначних справах та у спорах, що виникають із тру-

дових відносин, – повнолітні особи, наділені цивільною процесуальною дієздатністю (ч. 2 ст. 60 ЦПК України). Доцільно, на нашу думку, вживати поняття «захист» інтересів викривача Національним агентством з питань запобігання корупції.

Як слушно вказує С.С. Бичкова, «прокурор і Національне агентство з питань запобігання корупції при участі у справі на захист інтересів інших осіб не стають процесуальними представниками. Тому використання подібного терміну у законодавчих приписах є вкрай небажаним. ... Це не є підставою для внесення змін до тексту Конституції України, а отже, потрібно правильно тлумачити наведені вище правові норми і розуміти, що указані органи (особи) наділяються у цивільному процесі статусом органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб» [9, с. 170].

Положення ч. 3 ст. 53 Закону слід розглядати у співвідношенні із нормою ч. 7 ст. 56 ЦПК України, що деталізує форми участі у судовому процесі НАЗК: 1) звернення до суду з позовом (заявою) в інтересах викривача, участь у розгляді справ за такими позовами (заявами), 2) вступ на будь-якій стадії розгляду у справу, провадження в якій відкрито за позовами (заявами) викривачів, подання апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовом (заявою) викривача [8].

У ч. 3 ст. 81 ЦПК України, по-перше, деталізується перелік заходів впливу, що можуть бути застосовані роботодавцем до особи у зв'язку із повідомленням нею чи її близькими особами фактів корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, а саме: звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення розміру заробітної плати тощо; по-друге, законодавець у цій нормі встановив, що обов'язок доказування, що прийняті рішення, вчинені дії є правомірними і не були мотивованими діями позивача чи його близьких осіб щодо здійснення повідомлення, покладено на відповідача [10].

Відповідно до ч. 2 ст. 53 ЦПК України у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача у зв'язку із повідомленням ним або членом його сім'ї про порушення вимог Закону іншою особою НАЗК може бути залучено як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача [10].

На думку Сібільова Д. М., закріплення законодавцем положення про набуття НАЗК статусу третьої особи у цивільному процесі не відповідає теоретичним постулатам.

Його віднесення до третіх осіб у цивільному процесі – очевидна законодавча помилка, пов'язана із незрозумінням правосуб'єктності третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору [11, с. 7].

У цій площині варто проаналізувати положення ч. 3 ст. 53 ЦПК України, згідно із якими у разі, якщо суд при вирішенні питання про відкриття провадження у справі або при підготовці справи до розгляду встановить, що рішення суду може вплинути на права та обов'язки осіб, що не є стороною у справі, суд залучає таких осіб до участі у справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору [10].

А відповідно до ч. 1 ст. 53 ЦПК України до закінчення підготовчого провадження у справі або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, у справу можуть вступити треті особи, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, на стороні позивача або відповідача у разі, коли рішення у справі може вплинути на їхні права або обов'язки щодо однієї із сторін [10].

Із наведених норм цивільного процесуального законодавства вбачається, що підставою вступу чи залучення за ініціативою учасників справи чи суду НАЗК у справу як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, є потенційна імовірність впливу судового рішення на права та обов'язки агентства. Проте, очевидно, що рішення суду у справі про застосування чи загрозу застосування керівником або роботодавцем негативних заходів впливу до позивача (викривача) у зв'язку із повідомленням ним або членом його сім'ї про порушення вимог Закону іншою особою, не може впливати на права та обов'язки НАЗК.

У цьому контексті ми погоджуємося із позицією Сібільова Д. М. про те, що наведені норми не відповідають «змісту правосуб'єктності третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, умовам їх участі у цивільному процесі. Судове рішення може вплинути на права та обов'язки лише тих осіб, які є суб'єктами спірних матеріальних правовідносин, тобто сторін» [11, с. 7].

Отже, законодавець розділяє участь НАЗК у судовому процесі як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на підставі ч. 2 ст. 53 ЦПК України та як органу та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, на підставі ч. 7 ст. 56 ЦПК України, що зумовлює набуття цим органом відповідного обсягу процесуальних прав та обов'язків.

Так, відповідно до ч. 6 ст. 53 ЦПК України треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмету спору, наділяються процесуальними правами та обов'язками учасника справи, визначеними ст. 43 ЦПК України, так званими загальними процесуальними правами та обов'язками, серед яких: право на ознайомлення з матеріалами справи, подання доказів, участь у судових засіданнях, подання заяв і клопотань, ознайомлення з протоколом судового засідання, оскарження судових рішень, подання

усіх наявних доказів у порядку та строки, встановлені законом або судом тощо [10]. Вступ у справу НАЗК як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на підставі ч. 2 ст. 53 ЦПК України, не матиме наслідком розгляду справи спочатку (ч. 7 ст. 53 ЦПК України), у чому, на нашу думку, вбачається обмеження, на протривагу участі НАЗК як органу та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, що передбачає виникнення як загальних, так і спеціальних процесуальних прав (ст. 57 ЦПК України).

Висновки. Підсумовуючи, ми можемо зазначити, що у правовому полі зарубіжних держав спостерігається тенденція до закріплення у законодавчих актах положень, пов'язаних із виявленнями, боротьбою та запобіганням корупції, а також встановлення прав та гарантій захисту та імунітету викривачів від переслідувань та несприятливих наслідків внаслідок повідомлення про корупційні правопорушення. У Законі Данії «Про захист викривачів» (Lov om beskyttelse af whistleblower), Законі Польської Республіки «Про захист викривачів» (Ustawa o ochronie sygnalistów) поняття «викривач» та сфера застосування цих законів є значно ширшими порівняно із положеннями Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції», проте в національному законодавстві визначено повноваження спеціального органу, наділеного правом здійснювати захист інтересів викривачів у судовому порядку. Процесуальний статус НАЗК як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, та органу та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб у цивільному процесі України має відмінності, що зумовлено різним обсягом цивільних процесуальних прав та обов'язків. Дискусійним із точки зору доктринальних положень є набуття НАЗК статусу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікована Законом України від 18 жовтня 2006 року № 251-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 26.12.2024 р.).
2. Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського парламенту і ради ЄС від 23.10.2019 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства союзу». URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Dyrektyva-YES-20191937.pdf> (дата звернення: 26.12.2024 р.).
3. Lov om beskyttelse af whistleblower. Vedtaget af Folketinget ved 3. behandling den 24. juni 2021. URL: https://www.folketingstidende.dk/samling/20201/lovforslag/L213/20201_L213_som_vedtaget.pdf (дата звернення: 26.12.2024 р.).
4. «Lov om beskyttelse af whistleblower»: Denmark passes Whistleblower Protection Act. URL: <https://www.integrityline.com/expertise/blog/lov-om-beskyttelse-af-whistleblower/> (дата звернення: 26.12.2024 р.).
5. Ustawa z dnia 14 czerwca 2024 r. o ochronie sygnalistów. URL: <https://dziennikustaw.gov.pl/D2024000092801.pdf> (дата звернення: 26.12.2024 р.).
6. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС). URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf (дата звернення: 27.12.2024 р.).
7. Імплементація Директиви ЄС 2019/1937. URL: <https://www.fid-foundation.com.ua/news/implementaciya-direktivi-2019-1937> (дата звернення: 27.12.2024 р.).
8. Закон України від 14 жовт. 2014 р. №1700-VII «Про запобігання корупції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 27.12.2024 р.).
9. Цивільний процес: теорія і практика. Концепції вчених з удосконалення законодавства про цивільне судочинство. Монографія. / за заг. ред. докторки юридичних наук, професорки, заслуженої юристки України Фурси Я.С., докторки юридичних наук, професорки Бичкової С.С. Київ : Алерта, 2023. 640 с.
10. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> 9 (дата звернення: 27.12.2024 р.).
11. Сібільов Д. М. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: окремі питання доктрини та законодавчі тренди. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 2(14). С. 1–10. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=tipp_2018_2_5 (дата звернення: 27.12.2024 р.).